

Ympäristöministeriö
Lausuntopalvelu.fi

Ympäristöministeriön lausuntopyyntö 14.12.2022 (VN/21836/2021)

Lieksan kaupungin lausunto luonnoksesta kansalliseksi luonnon monimuotoisuusstrategiaksi 2035

Lieksan kaupungin lausunto

2. Strategian lähtökohdat

Lieksan kaupunki kiittää ympäristöministeriötä mahdollisuudesta lausua luonnoksesta kansalliseksi monimuotoisuusstrategiaksi vuoteen 2035. Strategialla tavoitellaan luontokadon pysäyttämistä ja luonnon monimuotoisuuden kääntymistä elpymisuralle.

Luonnon monimuotoisuuden ylläpitäminen ja ihmisen toiminnasta aiheutuvan luonnonympäristön nopeasta muuttumisesta seuraava lajien vähenemisen pysäyttäminen on tärkeä ja kannatettava tavoite. Luonnoksessa ja luonnoksen sisältöön liittyvässä arviointiaineistossa tarkastellaan monipuolisesti luonnonympäristön tilaan liittyviä sisältöjä, monimuotoisuuden säilyttämiseen liittyviä keinoja sekä niihin liittyviä aikatauluja. Tavoitteet on asetettu erittäin kunnianhimoisesti ottaen huomioon niiden toteuttamiseen liittyvän lyhyen ajanjakson. Kun huomioidaan tavoitteiden toteuttamiseen liittyvän ajan pituus, toimenpiteiden mittaluokks sekä taloudelliset ja toiminnalliset vaikutukset yrityksille ja julkiselle sektorille, voidaan monelta osin strategialuonnoksen asetettuja tavoitteita pitää esimerkiksi suojelun piiriin tulevien alueiden määrästä epärealistisina.

Strategialuonnoksessa tuodaan esiin kestävyysmurroksen välttämättömyys. Tähän liittyen olisi ollut hyvä tuoda eksplisiittisesti esiin monimuotoisuusstrategian elintason alenemiseen liittyvät merkittävät vaikutukset muun muassa alkutuottajille, teollisuudelle ja kuljetuksille, jos tavoitteiden toteuttamista pyritään tekemään strategiassa asetetussa nopeassa aikataulussa. Tavoitteiden toteuttaminen edellyttää myös valtion voimakasta taloudellista panostusta sekä suojelutoimenpiteiden toteuttamiseksi että suojelusta elinkeinoelämälle koituvien seurannaisvaikutusten pehmentämiseksi ja uusien tuotantosuuntien löytämiseksi. Ottaen huomioon valtion talouteen liittyvät merkittävät sopeuttamistarpeet olisi syytä tarkastella sinänsä hyvien tavoitteiden toteuttamiseen liittyviä aikatauluja realistisiksi.

Strategialuonnoksen sisällössä todetaan, että osin luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseksi ja elvyttämiseksi tehtävät toimenpiteet ovat ristiriidassa ilmaston lämpenemisen hillitsemiseen liittyvien tavoitteiden

kanssa. Koska ilmastonmuutos on globaalisti merkittävin lajien vähenemisen syy, tulisi strategian lähtökohtana olla ilmaston muutosta hillitsevien toimenpiteiden priorisointi suhteessa yksittäisiin kansallisiin monimuotoisuutta hillitseviin toimenpiteisiin. Esimerkiksi soiden ennallistamiseen liittyvät toimenpiteet ja niihin käytettävät resurssit eivät ole globaalisti arvioiden tarkoituksenmukaisia.

Strategialuonnoksessa tuodaan esiin perustuslain takaama omaisuuden suoja huomioon otettavana asiana. Samassa yhteydessä tuodaan ikään kuin edellä olevan kanssa ristiriitaisena sisältönä esiin jokaiselle perustuslaissa taattu oikeus turvalliseen, terveelliseen elinympäristöön ja siihen vaikuttamiseen. Edellä olevat perustuslain sisällöt eivät ole ristiriitaisia keskenään. Omaisuuden suojaan liittyvät asiat on ratkaistava omaisuuden omistajan kanssa sovittavilla korvauksilla tai reaaliarvolla toteutettavilla kauppajärjestelyillä. Pääasiassa nämä tavoitteet voitaneen saavuttaa Metso-ohjelman kaltaisilla vapaaehtoisilla järjestelyillä, joissa toimenpiteitä toteutetaan sopimalla ja asianmukaisin korvauksin metsänomistajalle. Tällöin yhteisen edun mukaiset toimenpiteet toteutetaan korvaten omaisuuden omistajalle toimenpiteestä seuraavat taloudelliset vaikutukset. Perustuslaissa määriteltyä omaisuuden suoja ei tule pyrkiä kiertämään erilaisten säännösten ja normeja muistuttavien ohjeiden avulla, joilla on tosiasiallisesti suojelua vastaava vaikutus maanomistajan asemaan.

Strategian lähtökohdat kappaleessa, voisi tuoda hieman enemmän esille niitä positiivisia vaikutuksia, mitä Suomessa on tapahtunut edellisen strategiakauden aikana. Paljon työtä on monimuotoisuuden edistämiseksi ja ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi tehty. Positiivisten asioiden esilletuonti kannustaa jatkamaan edelleenkin.

3.1 ja 3.2 Pää tavoite ja tarkemmat tavoitteet

Pää tavoite lajien vähenemisen hillitsemiseksi on kannatettava. Samoin luonnoksessa on tuotu hyvin esiin luonnonympäristön positiiviset vaikutukset ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin.

Pää tavoitteen toteuttamisen aikajänne on epärealistinen. Strategiassa todetaan, että sen toimenpiteet saavat aikaan myönteisiä vaikutuksia jo hyvin pian ja viimeistään vuodesta 2025 eteenpäin. Toimenpiteiden seurauksena elinympäristöjen rakenteen ja toiminnan kehitys kerrotaan voitavan kääntää positiiviseksi vuoteen 2030 mennessä. Käytävissä oleva aika ei riitä tavoitteen saavuttamiseen. Korjaavat toimenpiteet eivät johda välittömiin vaikutuksiin lajistossa ekologisen viiveen takia. Korjaavien toimenpiteiden laajuus ja vaikutus julkiseen ja yksityiseen talouteen on niin merkittävästi elintaso alentava, ettei sitä voida pitää realistisena. Pää tavoitteen asettamisessa olisi tullut paremmin huomioida sen edistämiseen liittyvän sosiaalisen kestävyden ulottuvuus.

Edellisen kauden monimuotoisuusstrategian tavoitteiden saavuttaminen oli luonnoksen kappaleen 2.3. mukaan epäonnistunut. Nyt esitetyssä päätavoitteessa luontokato on pysäytetty ja luonnon monimuotoisuuden tila

on vähintään samalla tasolla vuonna 2030 kuin se oli vuonna 2020. Eli tavoitetilä on saavuttaa sama epäonnistunut tila vuonna 2030? EU:n biodiversiteettistrategian tavoitteena on pysäyttää luontokato ja kääntää luonnon monimuotoisuuden kehitys myönteiseksi vuoteen 2030 mennessä. Tätä kohtaa olisi syytä jotenkin paremmin muotoilla, ettei jäisi tavoitteesta väärinkäsityksiä.

Tarkempien tavoitteiden aikataulutavoitteet ovat ristiriitaiset (taulukko 1). Esimerkiksi tavoite 15: luontoa koskevaan kansalliseen, alueelliseen ja paikalliseen päätöksentekoon, suunnitteluun ja toimeenpanoon osallistuu laaja joukko yhteiskunnan eri toimijoita. Suomalaiset kokevat luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen ja elvyttämisen toimet oikeudenmukaisiksi. Tavoitevuodeksi on asetettu vuosi 2035. Tavoitteet 3 ja 7: suojelualueet perustetaan ja talouskäytön piirissä olevat suojelemattomat elinympäristöt tulee vahvistaa, tavoitevuosi 2030. On syytä tuoda tavoitteissa esille se, että maanomistajien kanssa käydään laajaa vuorovaikutusta suojelualueita perustettaessa yksityisille maille. Muuten voi jäädä sellainen käsitys, että ensin perustetaan (pakolla) suojelualueet ja sen jälkeen vasta keskustellaan.

3.3. Luonnon tilan tavoitteet

Luonnon tilaan liittyvät tavoitteet ovat kannatettavia. Aikataulu on epärealistinen monelta osin tavoitteiden toteuttamiselle.

Yksittäisenä asiana kiinnittää huomiota vieraslajien merkityksen tarakastelun vähäisyys monimuotoisuuteen liittyen. Suomeen levittäytyvät vieraslajit ovat syrjäyttäneet ja tulevat todennäköisesti syrjäyttämään useissa tapauksissa paikallista lajistoa (esimerkiksi minkki, supikoira, jättiputki, lupiini jne). Millä periaatteilla ja toimenpiteillä vieraslajien leviämistä ja vaikutusta hillitään vai jätetäänkö ne monimuotoisuusstrategian toimenpiteiden ulkopuolelle?

Tavoitetaulukossa on listattu yksityiskohtaisia ja mitattavia tavoitteita metsien hoitoon ja käyttöön liittyen esimerkiksi T3.1.1 Talousmetsien kuolleen puun keskitilavuus nostetaan 7,5 kuutioon hehtaarilla vuoteen 2030 ja 10 kuutioon hehtaarilla vuoteen 2035 mennessä. Maatalouden tavoitteet ovat suurpiirteisempiä eikä määrällistä tavoitetta ole asetettu, esimerkiksi kohdassa T3.5.3 laiduntaminen lisääntyy. Eri osioiden tavoitteiden tulisi olla linjassa toistensa kanssa. Metsien hoitoon ja käyttöön liittyvien tavoitteiden yksityiskohtaisuus ylittää strategiatason tarkkuuden ja on jo luonteeltaan toimenpideohjelmatasoista sisältöä.

Maatalousympäristöön liittyvien tavoitteiden saavuttamiseksi olisi tärkeää huolehtia siitä, että Suomessa on motivoituneita ja elinkeinollaan toimeentulevia maatalousyrittäjiä.

3.4. Suojelu ja ennallistaminen

Strategiassa tuodaan esille talouskäytössä olevien alueiden luonnonhoidon merkitys. Korostamalla monimuotoisuudelle arvokkaita piirteitä, kuten metsätaloudessa sekapuustoa, lahoppuustoa ja isoja puita, voidaan tukea

monimuotoisuuden elpymistä. Näiden keinojen todellinen jalkauttaminen vaatii tehostamista ja taloudellisia resursseja.

Strategiassa esitetyt suojeluprosentit ovat erittäin vaativia ja noudattavat EU:n linjauksia. Niiden toteuttaminen edellyttää alueiden kuulemista. Toteutuksessa on otettava huomioon, ettei pelkkä suojeluprosentti tai alueiden määrä ole ratkaiseva vaan suojelun tulee kohdistua merkittävälle ja arvokkaille alueille. Muilla alueilla luonnontilaa voidaan kehittää luonnonhoidon menetelmin. Tällä tavoin turvataan myös elinkeinojen säilyminen ja kehittyminen. Valistaminen, tiedottaminen ja kouluttaminen ovat tärkeitä tavoitteita. Ilman kulutustottumusten muuttumista on erittäin vaikea saada vaikuttavaa muutosta aikaan. Toisaalta on huomattava, että alueiden omistajille ja käyttäjille on oltava taloudellisia kannustimia tavoitteiden toteuttamiseksi. Esimerkiksi metsän hakkuissa alueelle jätettävän kuolleen puun määrän nostaminen kymmenellä kuutiometrillä hehtaarilla aiheuttaa metsänomistajalle esimerkiksi kymmenellä hehtaarilla noin neljästä kuuteen tuhanteen euron tappion puukaupassa.

Yksityismaille perustettavien tiukkojen suojelualueiden tulee perustua kokonaisuudessaan maanomistajien vapaaehtoisuuteen ja siitä on maksettava maanomistajalle todellisen taloudellisen vaikutuksen mukainen korvaus.

Lieksa kuuluu Pohjois-Karjalan biosfäärialueeseen. Biosfäärialueet koostuvat yleensä kolmesta vyöhykkeestä ydin (tiukka suojelu), puskurivyöhyke ja uloin vyöhyke eli yhteistoiminta-alue. Ydinalueeseen kuuluu Patvinsuon ja Kolin kansallispuistot sekä Ruunaan luonnonsuojelualue. Pohjois-Karjalan biosfäärialueella suojelualueita ei ympäröi erillinen puskurivyöhyke, vaan ydinalueiden läheisyydessä olevat Natura 2000 -alueet nähdään ydinalueiden suojelua tukevin alueina. Suomen biosfäärialueet voisi jollain tavalla huomioida monimuotoisuusstrategiassa. Tosiasiallisesti Lieksan kaupungin alueet ovat jo tällä hetkellä merkittävässä määrin erilaisten suojelutoimenpiteiden piirissä, mikä tulisi huomioida alueellisissa vertailuissa.

3.5 Paineiden vähentäminen ja juurisyihin vaikuttaminen

Luonnoksessa on tuotu hyvin esiin laiduntamisen merkitys peltojen lajistollisen monimuotoisuuden säilyttämisen ja elpymisen näkökulmasta. Laiduntamisen laajentamista estää rajallinen peltopinta-ala suhteessa taloudellisesti kannattavaan toimintaan. Usein eläinten määrän on oltava taloudellisesti kannattavan toiminnan turvaamiseksi korkea suhteessa peltopinta-alaan ja pellot on käytettävä tehokkaasti rehun tuotantoon, ei laiduntamiseen. Koulutuksen ja valistuksen lisäksi laiduntamisen keinona tulisi olla otettu huomioon alkutuottajille tuleva taloudellinen kannustin laiduntamisen lisäämiseksi, jolloin eläinyksikkömäärää voitaisiin samalla käytettävissä olevalla peltoalalla vähentää saman taloudellisen tuloksen saavuttamiseksi. Maatalouden kannattavuuskriisin takia ilman taloudellisia kannustimia ei päästä asetettuihin tavoitteisiin.

Eliölajien kirjo kaupunkimaisilla on alueilla on uusimpien tutkimusten perusteella todettu yllättävän korkeaksi. Tämä on tuotu strategialuonnoksessa hyvin esille. Strategiasisällössä tulisi ottaa huomattavasti enemmän huomioon kaupunkimaisten ympäristöjen luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen ja elpymiseen liittyviä toimenpiteitä. Niillä olisi huomattavan suuri positiivinen vaikutus sekä eliölajien monimuotoisuuteen että merkittävässä määrin väestöä omaavien alueiden ihmisten elinympäristön terveyteen ja hyvinvointiin. Erityistä huomiota olisi kiinnitettävä kaupunkialueiden viheralueiden ja ekologisten käytävien riittävyteen sekä viheralueiden monipuolisuuteen. Keskeisten suurien kaupunkiseutujen maankäytön mahdollisuuksiin ja toimintojen alueellisen hajauttamisen mahdollisuuksiin monimuotoisuuden säilyttämiseksi pitäisi kiinnittää enemmän huomiota. Maankäyttöön ja luonnonvaroihin liittyvien päätösten tekemisen tulisi tapahtua paikallistasolla tai ainakin paikallisten kuuleminen ja vaikuttamismahdollisuus tulisi olla varmistettu.

3.6 Saamelaiset ja luonnon monimuotoisuus

Saamelaisten asema ja vaikutusmahdollisuudet on turvattu ja otettu luonnoksessa huomioon hyvin. Poronlaidunnus aiheuttaa paineita luonnon monimuotoisuudelle, mikä voi johtaa ristiriitaan monimuotoisuustavoitteiden ja saamelaisten perinteisen elinkeinon harjoittamisen välillä.

3.7 Suomi maailmalla

Luonnoksessa on tuotu esiin hyvin Suomen asema kansainvälisessä kokonaisuudessa. Suomi on ollut aktiivinen toimija ja monessa asiassa kansainvälinen edelläkävijä kestävä kehityksen tavoitteiden toteuttamisessa. Pyrkimys aktiivisuuteen ja suunnan näyttämiseen on kannatettavaa. Näitä tavoitteita voidaan edistää esimerkiksi teknologisen edelläkävijyyden avulla. On kuitenkin hyvä muistaa, että tavoitteisiin pääsemisen on tapahduttava oikeudenmukaisesti sekä kansallisesti että suhteessa muihin valtioihin. Muutoin ne eivät tule saamaan laajaa kansallista hyväksyttävyyttä. Toisaalta on ymmärrettävä myös Suomen maantieteellisestä pohjoisesta sijannista johtuvat erityispiirteet ja realiteetit, jotka asettavat toiminnalle omat rajoitteensa.

Muut huomiot

Muita huomioita luonnoksesta

Strategialuonnoksessa ja siihen liittyvässä arviointiaineistossa on tarkasteltu puutteellisesti lajien monimuotoisuutta edistävien toimenpiteiden kielteisiä vaikutuksia suhteessa ilmaston lämpenemiseen. Tästä ovat esimerkkejä soiden ennallistamisen vaikutukset kasvihuonekaasujen lisääntymisessä, vanhojen metsien suojelun ja kulituksen negatiiviset vaikutukset kasvihuonekaasujen lisääntyviin määriin ilmakehässä.

Strategian ja luonnon monimuotoisuuden useat merkittävät myönteiset vaikutukset yhteiskuntaan, talouteen ja luontoon on tuotu luonnoksessa esiin.

Sen sijaan yhteiskuntaan, elinkeinoelämään, talouteen ja omaisuuden suojaan liittyvät merkittävät haasteet on jätetty vähälle huomiolle. Tähän tulisi jatkossa kiinnittää enemmän huomiota, että strategian sisällöistä päätettäessä päättäjillä on käytettävissään riittävän monipuolinen ja kattava tieto sen myönteisistä ja kielteisistä vaikutuksista eri asioihin.

Luonnoksessa todetaan esimerkiksi; ”Suojelupinta-alan tulee kasvaa 30 prosenttiin Suomen maa-alueiden sekä merialueiden pinta-alasta.” Maininta on varsin epämääräinen, eikä sen perusteeksi ole esitetty riittävää määrittelyä eikä sen toteuttamiseen kriteeristöä. Esityksen tueksi olisi tehtävä riittävän laaja kokonaisvaikutusten arviointi, jotta esitys olisi perusteltu ja koko yhteiskunnan kannalta hyväksyttävä. Suojelupinta-alan kasvattaminen 30 prosenttiin, sekä myös muut tavoitekohdat tulee strategiassa määritellä huomattavasti tarkemmin ja niiden vaikutuksia on arvioitava nykyistä laajemmin. Muun muassa suojelun laajenemisen vaikutukset huoltovarmuuteen ja turvallisuuteen on jätetty kokonaan pois tarkastelusta.

Jarkko Määttänen
kaupunginjohtaja

*Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti asianhallintajärjestelmässä.
Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.*